

EVROPSKÁ UNIE

Interreg
Rakousko-Česká republika
Evropský fond pro regionální rozvoj

CONNECTING
ATCZ NATURE

Praktická péče o vybrané zvláště chráněné „konfliktní druhy“: VLK OBECNÝ a VYDRA ŘÍČNÍ.

Seminář projektu
Crossborder Habitat Network and Management –
Connecting Nature AT-CZ (ConNat AT-CZ)

 Bundesministerium
Nachhaltigkeit und
Tourismus

NATURLAND NIEDERÖSTERREICH
Einzigartig. Vielseitig. Schützenswert.

 inatur
schütz
bund

 Jihočeský kraj

 ÖSTERREICHISCHE
BUNDESFORSTE

 Kraj Vysočina

 INSTITUTE
OF BOTANY CAS

 Thayatal

noe regional
Die Kraft der Gemeinsamkeit

Na následujících několika stránkách naleznete stručné shrnutí semináře přeshraničního projektu ConNat AT-CZ, který byl realizovaný v rámci programu Interreg V-A Rakousko-Česká republika (2014-2020).

Online seminář byl určený zvláště pro ty, kteří se zabývají praktickou ochranou přírody, byl zaměřený na dva „konfliktní druhy“, na vlka obecného a vydra říční. Tyto dva druhy mají společné to, že se při naplňování svých životních potřeb dostávají do křížku s člověkem. Nejčastějším důvodem k tomu je u obou druhů potravní konkurence.

Na konflikt mezi těmito druhy a lidskou společností však lze pohlížet z obou stran. Člověku vzniká škoda na chovaných zvířatech – dobytek, ryby, nicméně dotčené jsou i předmětné druhy. Kromě nelegálního lovu souvisejícího především se snahou omezit zmíněnou potravní konkurenci jsou tato zvířata neustále ohrožována ztrátou a fragmentací jejich přirozeného prostředí. Organizace zabývající se praktickou péčí o chráněné druhy a přírodně cenná území (dále jen ochrana přírody) se tak dostávají do nelehké situace. Poté, co byl vlk ve střední Evropě v minulosti vyhuben a stav populací vyder se stal více než alarmujícím, zajistila druhová ochrana a ochrana jejich přirozeného prostředí podmínky pro návrat a opětovné rozšíření těchto druhů. Avšak zatímco ochrana přírody slaví úspěch, mnozí rybáři, rybníkáři, myslivci a chovatelé dobytka volají po regulaci „šířících se“ predátorů. Do médií pak pronikají zprávy o „přemnožených vydrách“, o „vlcích, kteří ztrácejí plachost“ nebo o „vlcích, kteří týrají nebohé ovce“. Není se tedy čemu divit, že široká veřejnost je mnohdy na pochybách, „co je vlastně správně“, a zejména otázka návratu vlků do naší krajiny vyvolává značné emoce.

Úkolem ochrany přírody není jen chránit uvedené druhy v jejich přirozeném prostředí, ale i zvyšovat povědomí o jejich zranitelnosti, vysvětlovat roli těchto vrcholových predátorů v ekosystému i příčiny střetů se zájmy člověka. V neposlední řadě je snahou ochrany přírody těmto střetům předcházet. Proto státní ochrana přírody v ČR neustále pracuje na zefektivnění náhrad škod, které umožňuje zákon č. 115/2000 Sb., i na podpoře prevence. O totéž se snaží i Dolnorakouská zemská vláda přesto, že v Rakousku není náhrada újmy způsobená chráněnými druhy zakotvena v legislativě.

V této komplexní otázce je důležitý respekt – respekt k obavám veřejnosti, respekt k potřebám zájmových skupin, nicméně i respekt nás všech k životnímu prostředí, které není pouze naše. Nárok na něj mají i živočichové, kteří se v něm přirozeně vyskytují. Nárok na jeho zachování a zachování biologické rozmanitosti mají i další generace.

Ve světoznámém díle Antonia de Saint-Exupéryho říká liška Malému princovi: „Stáváš se navždy zodpovědným za to, cos k sobě připoutal“. Člověk je zodpovědný za bezpečnost zvířat, která chová, ty k sobě připoutal. Vlk nebo vydra nejsou krutí zabijáci. Jejich přirozeností je lov. Vlky ani vydry ve volné přírodě nikdo nechová, nemůžeme tak určovat jejich limitní stavy. Samotná vnitrodruhová konkurence, potravní nabídka a stav ekosystému zajišťuje regulaci početnosti populací vrcholových predátorů. Chápáním biologie a etologie těchto druhů, respektováním jejich potřeb a jejich přítomnosti v naší krajině, stejně jako respektování rizik spojených s jejich výskytem můžeme předejít i mnohým problémům. Zodpovědným chováním a zachováním jejich přirozeného prostředí můžeme do značné míry omezit i jejich výskyt v těsné blízkosti člověka (zejména v případě vlka). Zachováním rovnováhy přirozených vodních toků zas například můžeme pomoci rybám nalézat úkryty před loveckým uměním vydry.

Kromě respektu je důležité i sdílení – sdílení informací s veřejností, zájmovými skupinami i mezi odborníky navzájem. Velice důležitá je pak přeshraniční spolupráce a sdílení zkušeností s praktickou ochranou a péčí o konfliktní druhy. Sdílené zkušenosti mohou pomoci najít vhodnější řešení jak předcházet konfliktům a spolupráce zohledňuje i důležitý fakt – zvířata neznají hranice. Proto bylo cílem semináře především sdílení zkušeností s ochranou uvedených druhů v České republice a v Dolním Rakousku.

Na seminář bylo přihlášeno 66 účastníků. Dále se semináře zúčastnili organizátoři (včetně překladatelek) a 4 přednášející, dva z České republiky stranu a dva z Rakouska.

Souhrn semináře je dostupný na webu AOPK CZ:

<https://www.ochranaprirody.cz/druhova-ochrana/connat/>

Bundesministerium
Nachhaltigkeit und
Tourismus

NATURLAND NIEDERÖSTERREICH
Einzigartig. Vielseitig. Schützenswert.

natur
schutz
bund

Jihočeský kraj

ÖSTERREICHISCHE
BUNDESFORSTE

Kraj Vysočina

INSTITUTE
OF BOTANY CAS

Thayatal

noe regional
Die Kraft der Gemeinsamkeit

Vlk obecný (*Canis lupus*)

Statut ochrany

- **červený seznam savců IUCN:** málo dotčený druh (LC) (CELOSVĚTOVĚ)
- **v EU:** směrnice č. 92/43/EEC – příloha II. a IV.
- **CITES:** druh uvedený v příloze II
- **Bernská úmluva:** druh uvedený v příloze II
- **druh uvedený v Bonnské úmluvě**
(Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů)

Legislativa ČR:

Zákon o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sb. (zvláště chráněný druh)

- kriticky ohrožený druh podle vyhlášky 395/1992 Sb.

V Červeném seznamu ohrožených druhů ČR je vlk též uveden jako kriticky ohrožený.

Legislativa v AT:

Zacházení s vlky je upraveno výlučně zemskými zákony a vyhláškami - v různých spolkových zemích předpisy o myslivosti a (nebo) předpisy o ochraně přírody, které implementují směrnici EU o stanovištích (Směrnice Rady č. 92/43/EHS).

Současný výskyt v ČR

18 vlčích teritorií (13 teritorií smeček, 3 teritoria páru a 2 teritoriální jedinci)

Současný výskyt v AT

1-2 stálé smečky v Dolním Rakousku

Vlk obecný má původně holarktické rozšíření, v minulosti obýval souvisle celou Eurasii a Severní Ameriku. V průběhu 60. a 70. let 20. století došlo u vlka obecného k silnému populačnímu poklesu v evropské části areálu. Až v současné době se populace vlka začíná opětovně rozrůstat.

Příčiny ohrožení

- ilegální lov a pronásledování
- odmítavý postoj veřejnosti
- úhyny na silnicích
- fragmentace biotopu a ztráta genetické variability

Ochrana

- řešení konfliktu se zájmy člověka (preventivní opatření, náhrady škod, řešení výskytu nápadného jedince)
- informovanost veřejnosti
- ochrana biotopu
- monitoring, výzkum

Program péče o vlka obecného v ČR

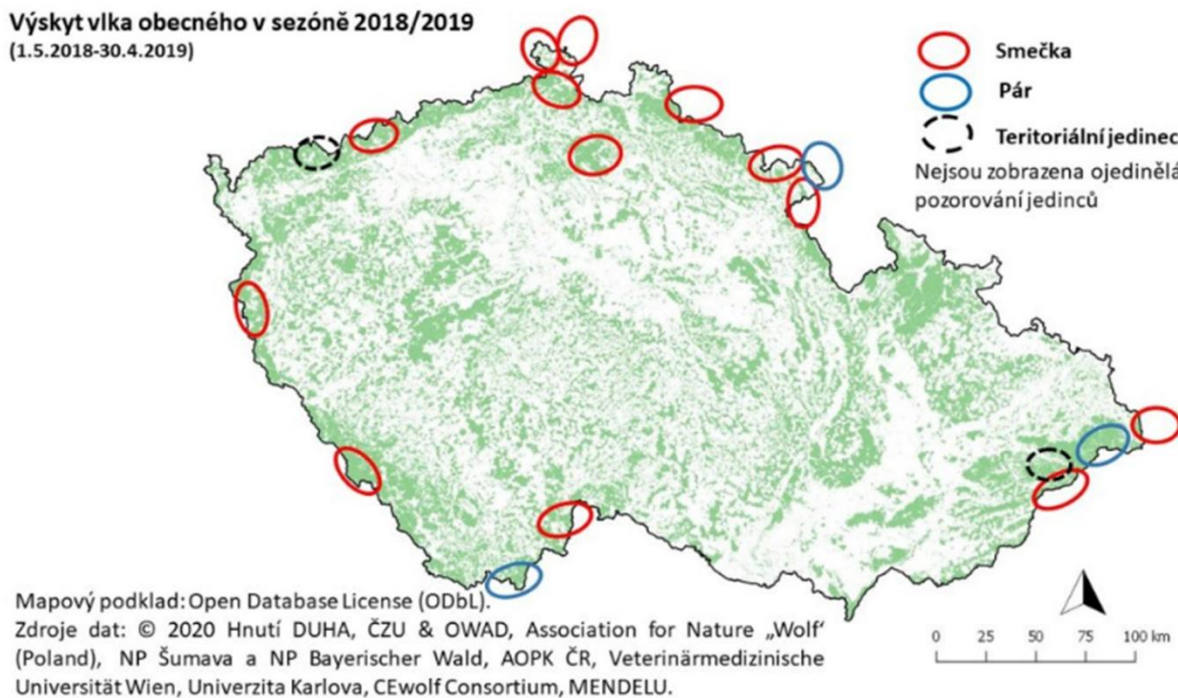
RNDr. Jindřiška Jelínková, Ph.D.

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, vedoucí odd. druhové ochrany živočichů,
garantka Programu péče o vlka obecného

V České republice se potkávají dvě populace vlka obecného – karpatská (východ území – Beskydy, Bílé Karpaty) a středoevropská nížinná (původem z Lužice, pomezí Polska a Německa). Prokázán byl i výskyt jedince z populace alpské – na Šumavě. Podle monitoringu v posledním tzv. vlčím roce (1. 5. 2018 – 30. 4. 2019) zasahovalo na naše území celkem 18 vlčích teritorií (13 teritorií smeček, 3 teritoria páru a 2 teritoriální jedinci). Příchod vlků znamená narůstající konflikt mezi ochranou vlka a majiteli hospodářských zvířat, neboť vlci napadají nezabezpečená hospodářská zvířata, zejména ovce a kozy. K řešení konfliktu připravila z pověření Ministerstva životního prostředí AOPK ČR program péče o vlka obecného. Jedná se o strategický dokument, managementový plán k **prevenci a řešení konfliktu mezi ochranou vlka a socioekonomickými zájmy člověka**. Vlk požívá nejvyššího stupně ochrany, jedná o kriticky ohrožený druh a zároveň zvěř, kterou však nelze lovit. Program péče se zaměřuje na definování tzv. příznivého stavu druhu z hlediska ochrany, jeho udržení či dosažení, a zároveň navrhuje opatření, která by měla nabídnout zejména chovatelům hospodářských zvířat podporu při ochraně stád.

Jsou tak navrhována opatření pro **financování preventivních opatření** /ohradníky, pastevečtí psi, košáry či nocoviště/ z Operačního programu Životní prostředí (je zde 100% podpora a jejich pokračování i v dalším programovém období, dále dotace z národních zdrojů na krytí více nákladů, které chovatelům vznikají v souvislosti s ochranou stád /náročnější organizace pastvy, častější přehánění pasených zvířat, kontrola

Výskyt vlka obecného v sezóně 2018/2019
(1.5.2018-30.4.2019)

oplocení, práce se psy, atp./ a pro drobnochovatele je připravován národní titul na pořízení ohradníků a pasteveckých psů, košárů. Zároveň vzniká standard na ochranu hospodářských zvířat před útoky velkých

šelem, který definuje, jak by měla vypadat účinná ochrana stád před útoky vlka a medvěda. Tyto standardy budou podkladem pro realizovaná opatření z Operačního programu Životní prostředí.

Stát zároveň vyplácí poškozeným chovatelům po útoku vlka na hospodářská zvířata **náhradu škody (zákon č. 115/2000 Sb.)**, výše náhrad každoročně narůstá. Za rok 2018 bylo vyplaceno 1 554 000 Kč, za rok 2019 to bylo 5 612 000 Kč a ke konci října 2020 už bylo vyplaceno 5 114 000 Kč. Zákon, který náhradu škody řeší, má řadu nedostatků, jedním z opatření programu péče je i novela tohoto zákona tak, aby byly náhrady vypláceny jednotně, rychleji a aby byla zajištěna jednotná evidence škod v celé ČR. Byl také připraven postup státní ochrany přírody v případech, kdy by se vyskytl tzv. problematický vlk.

Mezi klíčová opatření programu péče patří pochopitelně **zajištění životaschopné populace vlka** ochranou jeho biotopu, robustním monitoringem a výzkumem. Na webu k návratu vlka do české krajiny (www.navratvlku.cz) AOPK ČR zveřejňuje informace k preventivním opatřením na ochranu stád pasených zvířat a jejich financování, k postupu, když dojde ke škodě, k výši škod, k biologii vlka atp.

Vlci v Rakousku – stav a management

Georg Rauer, Dr.phil.

*ombudsman pro medvědy a pověřenec pro vlky pro Rakouské centrum Medvěd, vlk, rys
Výzkumný ústav pro studium divoké zvěře a ekologii, VetMedUni Vienna*

V Rakousku byly poslední autochtonní populace vlků vyhubeny v průběhu 19. století. Poté se vlci objevují jen sporadicky jako migrující jedinci (minimálně 1 kus za dekádu), jsou loveni nebo sami opět mizí. Na přelomu tisíciletí se výskyt vlků znatelně zvýšil a v roce 2009 bylo na rakouském území poprvé zjištěno několik jedinců v průběhu jednoho roku. Do roku 2020 vzrostl počet nově migrujících vlků na 15 jedinců za rok. Většina z nich je prokazatelná pouze po krátkou dobu, ale někteří zůstávají v jedné oblasti několik měsíců nebo i let. V roce 2016 vznikla ve vojenském výcvikovém prostoru Allentsteig ve Waldviertelu (Dolní Rakousko) první smečka. V letech 2018 a 2019 k ní přibýly dvě další smečky v západním Waldviertelu, obě existovaly po dobu jednoho roku a jejich teritoria ležela částečně v Mühlviertelu (Horní Rakousko), resp. v ČR. Během roku 2019 se v Rakousku alespoň krátkodobě zdržovalo asi 50 různých vlků (včetně štěňat).

Zacházení s vlky je v Rakousku upraveno výhradně na úrovni devíti spolkových zemí zemskými zákony a vyhláškami – buď pouze předpisy o myslivosti, nebo o ochraně přírody, nebo předpisech pro obě právní oblasti. Do zemských předpisů byly implementovány mezinárodní závazky ze směrnice o stanovištních. Za realizaci předpisů a péče odpovídají zemské vlády a okresní správní orgány.

V Horním a Dolním Rakousku se na vlka vztahují pouze předpisy o myslivosti a za péči odpovídá správní orgán pro myslivost. Orgán ochrany přírody v Horním Rakousku je více zapojen než v Dolním Rakousku. Monitoring v obou zemích je pasivně oportunistický. Aktivní monitoring na teritoriích smeček probíhá pouze ve vojenském újezdu TŮPI Allentsteig. V Dolním Rakousku posuzují škody na hospodářských zvířatech úřední veterináři. Strženou zvěř a další informace zaznamenávají příslušní znalci Zemského mysliveckého svazu. V Horním Rakousku posuzuje všechny škody a hlášení výskytu 5 zmocněnců pro vlky. Škody na hospodářských zvířatech jsou v obou zemích kompenzovány zemskou správou. 90 % všech stržených hospodářských zvířat představují ovce. V období 2009 až 2020 byl průměrný roční počet stržených hospodářských zvířat v Dolním Rakousku 10,2 (0 – 76) kusů a v Horním Rakousku 3,4 (0 – 24) kusů. Ploty na ochranu stád lze v Dolním Rakousku dotovat až do výše 50 %, v Horním Rakousku nejsou opatření na ochranu stád dotována.

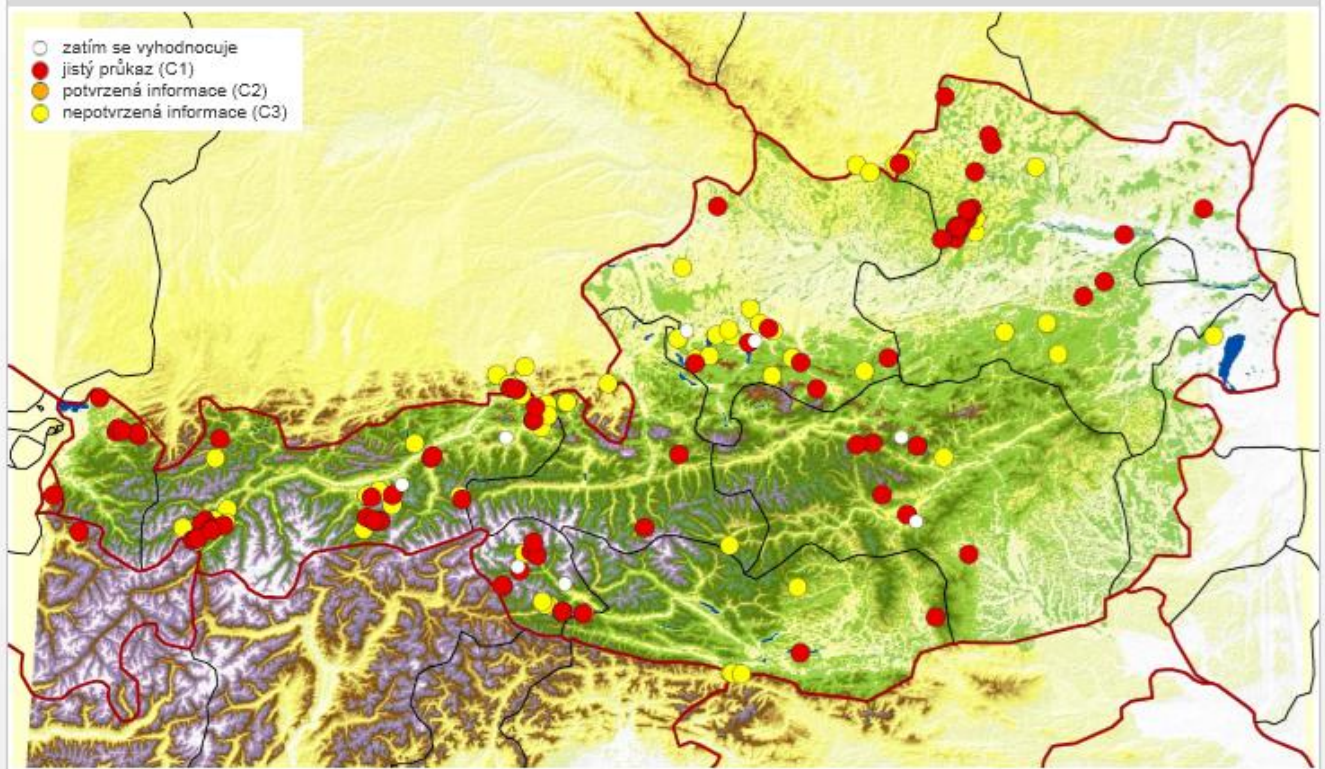
Celorakouské centrum „Bär, Wolf, Luchs“ (Medvěd, vlk, rys) bylo vytvořeno jako protiváha k roztržitému managementu velkých predátorů v kompetenci spolkových zemí. Podílejí se na něm všechny spolkové země, dvě ministerstva, různé zájmové skupiny, organizace na ochranu přírody i vědecké ústavy. Mezi jeho úkoly patří podpora dialogu mezi zájmovými skupinami, společný vývoj doporučení pro formulaci managementových opatření a koordinace provádění jednotlivých opatření (více informací na www.baer-wolf-luchs).

Očekává se, že bude i nadále narůstat počet vlků, kteří migrují do Rakouska a případně zde zůstávají. Zvyšuje se tím i pravděpodobnost tvorby další smeček. Jižní Čechy, Waldviertel a Mühlviertel by se mohly stát jádrem vývoje vlčí populace v Rakousku a Česku.

Informace o výskytu vlků 2020

Hodnocení podle kritérií SCALP. Poslední aktualizace 10.11.2020

Vydra říční (*Lutra lutra*)

Statut ochrany

- **červený seznam savců IUCN:** téměř ohrožený (NT)
- **v EU:** směrnice č. 92/43/EEC – Příloha II. a IV.
- **CITES:** druh uvedený v Příloze I a v Příloze A
- **Bernská úmluva:** druh uvedený v Příloze II.

Legislativa ČR:

Zákon o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sb. (zvláště chráněný druh)

- silně ohrožený druh podle vyhlášky 395/1992 Sb.

V Červeném seznamu ohrožených druhů ČR je vydra uvedena jako druh zranitelný.

Legislativa v AT:

Dle jednotlivých spolkových zemích. V Dolním Rakousku se jedná o chráněný druh uvedený v dolnorakouském zákoně o ochraně přírody z r. 2000.

- v Dolním Rakousku je povolen odstřel max. 50 jedinců ročně.

Současný výskyt v ČR

- přibližně 3 700 dospělých vyder (což odpovídá 4800 všech jedinců počítáno i s mláďaty). Maximální kapacita prostředí v ČR je zhruba 4400 dospělých jedinců (5 700 i s mláďaty). (zdroj: [ALKA Wildlife, o.p.s.](#))

Současný výskyt v Dolním Rakousku

- cca 1000 jedinců

Příčiny ohrožení

- **ilegální lov a pronásledování**
- **úhyny na silnicích**

Ochrana

- **řešení konfliktu se zájmy člověka (preventivní opatření, náhrady škod)**
- **informovanost cílových skupin**
- **minimalizace negativních vlivů dopravy na vydří populace**
- **ochrana biotopu**
- **efektivní ekonomické nástroje pro prevenci škod a jejich náhradu**
- **monitoring, výzkum**

Program péče pro vydra říční v ČR

Mgr. Jitka Matoušová

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR,
garant Programu péče pro vydra říční v ČR (2009 – 2018)

Vydra říční se v ČR v minulosti vyskytovala víceméně všude, v průběhu většiny 20. století však vlivem jejího pronásledování a zhoršující se kvality vod docházelo k rychlému úbytku tohoto semiakvatického živočicha. Od roku 1992 je vydra říční chráněna českou legislativou jako silně ohrožený druh a zhruba od této doby také dochází k postupnému obnovení její populace. Návrat vyder do naší krajiny však přináší i konflikty v rybníkářství a rybářství, kde vydra působí škody na hospodářsky chovaných rybách.

Základem řešení tohoto konfliktu mezi ochranou vydry a hospodářskými zájmy v rybářství se stal zákon č. 115/2000 Sb. o poskytování náhrad škod způsobených některými zvláště chráněnými živočichy. Podle něj lze získat náhradu za škody na rybách chovaných k hospodářským účelům v rybnících, a pokud jsou zabezpečené, tak také na sádkách, rybích líhních a podobných zařízeních. Žadatel musí dle tohoto zákona vždy předložit odborný či znalecký posudek k prokázání výše požadované škody, bohužel však pro tento účel není závazně stanovena metoda výpočtu. AOPK ČR proto ve spolupráci s odborníky připravila metodiku výpočtu, která je v současné době doporučována všem zpracovatelům odborných či znaleckých posudků a která by se měla brzy stát závaznou prostřednictvím novely vyhlášky č. 360 k zmíněnému zákonu. Celková výše ročně vyplácených náhrad od počátku platnosti zákona postupně stoupá, což víceméně odpovídá i nárůstu rozšíření vyder v ČR v daném období.

V roce 2009 byl na období 10 let schválen Program péče (PP) pro vydra říční v ČR – koncepční dokument, jehož realizace v rámci celé ČR měla zajistit udržení životaschopné populace vydry u nás a zároveň prostřednictvím různých typů opatření minimalizovat již zmíněný konflikt v hospodářství. Kromě legislativních záležitostí (již zmíněná metodika výpočtu škod či další navrhované úpravy zákona č. 115/2000 Sb.) byl PP zaměřen i na řadu dalších typů opatření, včetně osvětového působení. Přínosem je určitě nastavený systém monitoringu, rozsáhlé zmapování kritických míst pro vydra na silnicích včetně návrhů řešení pro tato místa, nebo získané výsledky z výzkumu, zejména v

oblasti genetiky a demografie. Pokusíme-li se zhodnotit hlavní cíle PP, dospějeme k tomu, že sice byl splněn cíl týkající se stavu populace (tj. nedošlo ke zhoršení stavu, co se týče velikosti populace a areálu rozšíření oproti letům 2006-2008), ale bohužel nedošlo ke zmírnění již zmíněného konfliktu. Ten stále přetrvává a situace není uspokojivě vyřešena zejména pro drobné rybníkáře, kterým se často nevyplatí žádat o náhrady škod dle zákona č. 115/2000 Sb. a pro sportovní rybáře, neboť škody na tocích dle tohoto zákona hradit nelze.

Populace vydry říční v ČR je v současné době v dobrém stavu, ale dle dat získaných díky realizaci PP je stále poměrně zranitelná a čelí novým ohrožujícím faktorům v podobě narůstající intenzity dopravy, sucha, znečištění vod v podobě farmak a mikroplastů a v neposlední řadě i pokračujícímu nelegálnímu zabíjení. Proto – přestože patrně nebude oficiálně prodloužena realizace PP – je potřeba pokračovat alespoň v některých jeho aktivitách (monitoring, osvěta a poradenství, snaha o legislativní úpravy v otázce náhrad škod a o řešení konfliktu na pstruhových vodách).

Přehled vyplacených náhrad za škody způsobené vydrou v ČR (2010 – 2020, v Kč):

Rok	Částka
2010	9 652 534
2011	10 086 986
2012	11 548 877
2013	12 909 122
2014	10 344 112
2015	15 162 948
2016	13 642 777
2017	16 716 688
2018	22 792 656
2019	21 718 861
2020*	21 362 659

V roce 2020 v jednotlivých krajích:

Kraj	Částka
Jihočeský	13 226 470
Jihomoravský	141 752
Karlovarský	42 000
Kraj Vysočina	2 696 881
Královéhradecký	732 883
Moravskoslezský	1 266 133
Olomoucký	837 932
Pardubický	743 563
Plzeňský	897 234
Středočeský	1 042 040
Ústecký	49 517
Zlínský	403 838

*údaj k 12. 10. 2020

Management vydry říční v Dolním Rakousku

Mag. Kerstin Frank,

Úřad dolnorakouské zemské vlády,
odbor ochrany přírody

Dolnorakouský zákon o ochraně přírody z r. 2000 chrání vydru říční a zajišťuje dosažení a udržení dobrého ekologického stavu její populace. Poslední monitoring odhadoval v Dolním Rakousku přibližně 1 000 jedinců s rozšířením téměř na celém území této spolkové země. Cílem péče je zachovat vydru v jejím přirozeném prostředí při zohlednění veřejných zájmů. Jedním zájmem je rybníkářství (zejména ve Waldviertelu). Škody v důsledku predace vydry jsou na rybnících dokumentovány od roku 1982 a prevence trvá již řadu let. Nejúčinnější prevencí je instalace elektrických plotů, ale toto opatření je možné pouze u malých rybníků. U velkých rybníků je nutné použít jiné metody, které zohledňují strukturu rybníka, blízkost infrastruktury a systém chovu ryb. U rybníků, které nelze ohradit, kompenzuje škody dolnorakouská zemská vláda a poskytuje dotace na preventivní opatření. Kromě toho je od listopadu 2019 do června 2023 možné povolit výjimku z ochranných ustanovení pro max. 50 jedinců ročně. Toto ustanovení platí pro rybníky využívané ke komerční produkci ryb. Na vodních tocích není možná ani prevence, ani výjimky. Pravidelně se provádí monitoring pro vyhodnocení stavu populace a dopadu přijatých opatření. Pokračovat bude i monitoring nálezů uhynulých vyder.

